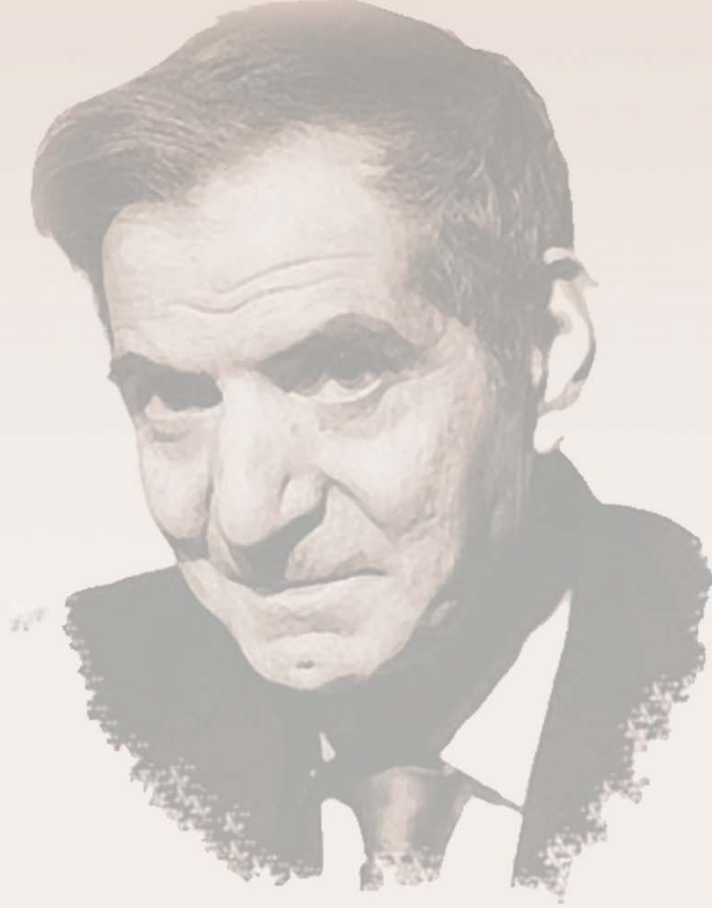

“HAYDAR BABAYA SELAM”

Seyit Muhammed Hüseyin Behçet Tebrizi (Şehriyar)

Çevirenler

Faraz AFŞAR
Ziba MİRZAEI

ERTUAL AKADEMİ YAYINCILIK

“HAYDAR BABAYA SELAM”
Seyit Muhammed Hüseyn Behçet Tebrizi
(Şehriyar)

Çevirenler
Faraz AFŞAR
Ziba MİRZAE

ERTUAL AKADEMİ YAYINCILIK

“HAYDAR BABAYA SELAM”

Seyit Muhammed Hüseyin Behçet Tebrizi (Şehriyar)

Cevirenler
Faraz AFŞAR
Ziba MİRZAE

ISBN: 978-312-732-320-7

Genel Yayın Koordinatörü

Muhammet Emir ÇİL

Dizgi /Grafik Tasarımı

Emre ERGÜNAY

Genel Yayın Yönetmeni

Erdal DOĞAN

Baskı: ERTUAL AKADEMİ YAYINCILIK

1. Basım: 2023

Tüm telif hakları, yayınlanma ve çoğaltma hakları ERTUAL Akademi Yayıncılığa aittir. ERTUAL Akademi Yayıncılığın izni olmaksızın kitabın herhangi bir yeri veya tamamı herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz, genel ağ ve diğer elektronik ortamlar ile kâğıt ortamında basılamaz ve kitap tekrar yayınlanamaz. Kitabın tüm içeriğinden yazarı sorumludur.

ERTUAL AKADEMİ YAYINEVİMİZ **Üniversitelerarası Kurul (ÜAK)** akademik ölçütleri arasında belirtilen “Ulusal Tanınmış Yayınevi” unvanına sahip bir yayınevidir.

İsteme Adresi:

ERTUAL AKADEMİ YAYINCILIK

Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Merkez Kampüsü Tel: 0 442 231 42 89 – Fax: 0 442 236 08 14
532 671 20 35 - 5069270132

www.ertualakademi.com

Yakutiye – ERZURUM

ÖN SÖZ

Şehriyarın “Haydar Babaya Selam” şiirini kitap haline getirmemin sebebi Latin harfler kullanılmasıyla şiirin daha kolay okunması ve eserin daha geniş kitlelere ulaştırılmasıdır. Mühendislik ve müzik alanında çalışmalarımın beraber, bu güzel edebi eser için zaman ayırmamın bir nedeni harf devriminin ne kadar önemli olduğunu düşünmek ve vurgulamaktır. Şehriyar Arap alfabesi kullanarak Azerbaycan Türkçesinde o güzel ve üstün şiirlerini yazmıştır. Fakat benim düşünceme göre Arapça alfabeyi bilen biri için bile bu şiirlerin okunuşu kolay değildir.

Şehriyar ve diğer Türk şairler eserlerini yazarken yazım zorluğunu aşmak için daha çok zaman ve çaba sarf ettiklerini ayrıca düşünmekteyim. Bu sebeple, ilk olarak bir güzel eser yani Haydar Babaya Selamı seçtim ve başarılı olursa benzer eserleri seçip çevirisini yapmaya gayret göstereceğim.

Kitap hazırlama aşamasında, birkaç referans kitap gözden geçirdim ve Şehriyarın yazdıkları şiirleri birebir dönüştürmeye çalıştım. İstanbul Türkçesine çevirirken, şiirin çerçevesini bozmamak adına değiştirilme yapması gereken kelimeler için, anlam benzerliği olan kelimeler bulunup şiire yerleştirilmiştir.

Şair hakkında herhangi bir bilgi vermeye gerek duyulmamıştır. Çünkü Şehriyar zaten eserleriyle dünyaca meşhur ve tanınmış bir edebiyatçıdır. Ayrıca onun eserleri birçok dile de çevrilmiştir. Seyit Muhammed Hüseyin Behcet Tebrizi (Mahlası Şehriyar) Türkçe ve farsça birçok eserleri mevcuttur.

Haydar babaya selam eserinde, Şehriyar çocuk yaşlarında yaşadığı Haydar baba dağının yakınlarındaki köyünü anlatıyor.

Hüşkenab köyünün yakınlığında ki Haydar baba dağının doğasını tasvir eder, o zamanlar köylülerin adetlerini ve kültürünü yöre halkının anlayacağı dilden, basit ve sade bir şekilde şiiriyle anlatmaktadır.

Heydər Babaya Səlam

(1)

Heydər Baba, ıldırımlar şaxanda
Sellər, sular şaqqudayıb axanda
Qızlar ona səf bağlıyıp baxanda

Səlam olsun şokətüzə, elüzə,
Mənimdə bir adım gəlsin dilüzə

(2)

Heydər Baba, kəhləklərin uçanda,
Kol dibindən dovşan qalxıb, qaçanda,
Bağçaların çiçəklənib açanda,

Bizdən də bir mümkün olsa, yâd eylə,
Açılmayan ürəkləri şâd eylə.

(3)

Bayram yeli çardaxları yıxanda,
Novruz güli, qar çiçəyi çıxanda,
Ağ bulutlar köynəklərin sıxanda,

Bizdən də bir yad eləyən sağ olsun,
Dərdlərimiz qoy dikəlsin, dağ olsun.

Haydar Babaya Selam

(1)

Haydar Baba, yıldırımlar akanda
Seller, sular Őakırdayıp akanda
Kızlar ona saf bağlayıp bakanda

Selam olsun Őevketi(ni)ze, eli(ni)ze,
Benimde bir adım gelsin dili(ni)ze

(2)

Haydar Baba, kekliklerin uanda,
Kol¹ dibinden tavŐan kalkıp, kaanda,
Bahelerin ieklenip aanda,

Bizden de bir mmkn olsa, yâd eyle,
Aılmayan yrekleri Şâd eyle.

(3)

Bayram yeli ardakları yıkanda,
Nevruz gl, kar ieği ıkanda,
Ak bulutlar gmleklerin sıkanda,

Bizi de bir yad eleyen sağ olsun,
Dertlerimiz koy dikelsin, dağ olsun.

¹ Kol: Bitki; ot

(4)

Heydər baba, gün dalıvı dağlasın,
Üzün gülsün, bulaqların ağlasın,
Uşaqların bir dəstə gül bağlasın,

Yel gələndə, ver gətirsin buyana,
Bəlkə mənim yatmış bəxtim oyana.

(5)

Heydər baba, sənin üzün ağ olsun,
Dört bir yanın bulaq olsun, bağ olsun,
Bizdən sonra sənin başın sağ olsun,

Dünya qəzöv-qədər, ölüm-itimdi,
Dünya boyu oğulsuzdu, yetimdi.

(6)

Heydər baba, yolum sənnən kəc oldi,
Ömrüm keçdi, gələnmədim, keç oldi,
Heç bilmədim gözəllərin nec(e) oldi,

Bilməzidim döngələr var, dönüm var,
İtginlik var, ayrılıq var, ölüm var.

(4)

Haydar baba, gün sırtını dağlasın,
Yüzün gülsün, bulakların ağlasın,
Uşakların bir deste gül bağlasın,

Yel gelende, ver getirsin buyana,
Belki benim yatmış bahtım uyana.

(5)

Haydar baba, senin yüzün ak olsun,
Dört bir yanın bulak olsun, bağ olsun,
Bizden sonra senin başın sağ olsun,

Dünya kaza-kader, ölüm-yitimdi,
Dünya boyu oğulsuzdu, yetimdi.

(6)

Haydar baba, yolum senden yan oldu,
Ömrüm geçti, geledim, geç oldu,
Hiç bilmedim güzellerin nic(e) oldu,

Bilmez idim döngeler var, dönüm var,
Yitiklik var, ayrılık var, ölüm var.

(7)

Heydər baba, igid əmək itirməz,
Ömür keçər, əfsus bərə bitirməz,
Namərd olan ömrü başa yetirməz,

Biz də vallah, unutmaq sizləri,
Görənməsək, həlal edin bizləri.

(8)

Heydər Baba, Mir Ejdər səslənəndə,
Kənd içinə səsdən-köydən düşəndə,
Aşıq Rüstəm, sazın dilləndirəndə,

Yadımdadı ne hövləsək qaçardım,
Quşlar təkin kanad açıb uçardım.

(9)

Şengülava yurdu, aşiq alması,
Gâhdan gedib orda qonaq qalması,
Daş atması, alma-heyva salması,

Qalıb şirin yuxu kimin yadımda,
Əsər qoyub, ruhumda hər zadımda.

(7)

Haydar baba, yiğit emek yitirmez,
Ömür geçer, eyvah bere bitirmez,
Namert olan ömrü başa getirmez,

Biz de valla, unutmayız sizleri,
Göremezsek, helal edin bizleri.

(8)

Haydar Baba, Mir Ejder seslenende,
Kend² içine sesten-köyden düşende,
Aşık Rüstem, sazın dillendirende,

Yadında mı ne hövlesek³ kaçardım?
Kuşlar gibi kanat açıp uçardım.

(9)

Şengülava yurdu⁴, aşık alması,
Gâhtan gidip orda konak kalması,
Taş atması, alma-ayva salması,

Kalmış tatlı uyku gibi yadımda,
Eser koyup, ruhumda her yanımda.

² kend= köy; Haydar baba dağının yakınlığındaki köyden bahsedilmektedir.

³ hövlesek = korku ve Acele ile

⁴ Şengülava yurdu: Hoşgenab kendinin yakınlığında kasaba yada bölge

(10)

Heydər Baba, quru gölün qazları,
Gediklərin sazax çalan sazları,
Kət (kənd) kövşənin payızları, yazları,

Bir sinema pərdəsidir gözümdə,
Tək oturub, seyr edəyəm özümdə.

(11)

Heydər Baba, Qərəçimən caddası,
Çovuşların gələr səsi, sedası,
Kərbəla'ya gedənlərin qadası,

Düşsün bu aç, yolsuzların gözüne,
Təməddünün uydux yalan sözüne.

(12)

Heydər Baba, şeytan bizi azdırıb,
Məhəbbəti ürəklərdən qazdırıb,
Qara günün sər-niviştin yazdırıb,

Salıb xalqı bir-birinin canına,
Barışığı bələşdirib qanına.

(10)

Haydar Baba, kuru gölün kazları,
Gediklerin sazak çalan sazları,
Ke(n)d kövşenin güzleri, yazları,

Bir sinema perdesidir gözümde,
Tek(ce) oturup, seyrederim özümde.

(11)

Haydar Baba, karaçimen⁵ caddesi,
Çavuşların gelir sesi, sedası,
Kerbela'ya gidenlerin gadası (nı alayım),

Düşsün bu aç, yolsuzların gözüne,
Uygarlığın uyduk yalan sözüne.

(12)

Haydar Baba, şeytan bizi azdırıp,
Muhabbeti yüreklerden kazdırıp,
Kara günün alinyazın yazdırıp,

Salıp halkı bir-birinin canına,
Barışığı beleştirip kanına.

⁵ karaçimen: Haydar baba dağının yakınlığındaki bir şehir.

(13)

Göz yaşına baxan olsa, qan axmaz,
İnsan olan xəncər belinə taxmaz,
Amma heyif, kör tutduğun buraxmaz,

Beheştimiz cəhənnəm olmaqdadır,
Zihəccəmiz məhərrəm olmaqdadır.

(14)

Xəzan yeli yarpaqları tökəndə,
Bulud dağdan yenib kəndə çökəndə,
Şeyxül-İslam gözəl səsin çəkəndə,

Nisgilli söz ürəklərə dəyərdi,
Ağaclar da Allaha baş əyərdi.

(15)

Daşlı bulaq daş-qumunan dolmasın,
Baxçaları saralmasın-solmasın,
Ordan keçən atlı susuz olmasın.

Deynə, bulaq xeyrin olsun, axarsan,
Ufuqlara xumar-xumar baxarsan.

(13)

Gözyaşına bakan olsa, kan akmaz,
İnsan olan hançer beline takmaz,
Ama hayıf, kör tuttuğun bırakmaz,

Cennetimiz cehennem olmaktadır,
Zilhiccemiz Muharrem⁶ olmaktadır.

(14)

Hazan yeli yaprakları dökende,
Bulut dağdan inip kende çökende,
Şeyhülislam güzel sesin çekende,

Özlemler söz yüreklere değdi,
Ağaçlar da Allah'a baş eğdi.

(15)

Taşlı bulak taş-kumuyla dolmasın,
Bahçeleri sararmasın-solmasın,
Ordan geçen atlı susuz olmasın.

De ki, bulak hayrın olsun, akarsın,
Ufuklara humar-humar⁷ bakarsın.

⁶ Muharrem=Matem ayı

⁷ humar-humar= Sarhoş-Sarhoş

(16)

Heydər baba, dağın, daşın, sərəsi

Kəhlik oxur, dalısında fərəsi,

Quzuların ağı, bozu, qərəsi,

Bir gedəydim dağ-dərələr uzuni,

Oxuyaydım "Çoban, qaytar quzuni"

(17)

Heydər baba, sulu yerin düzündə,

Bulaq qaynar çay-çəməninin gözündə,

Bulaqotu üzər suyun üzündə,

Gözəl quşlar ordan gəlib geçərlər,

Xəlvətləyib bulaqdan su içərlər.

(18)

Biçin üstü sünbül biçən oraqlar,

Elə bil ki, zülfü darar daraqlar,

Şikarçılar bildirçini soraqlar,

Biçinçilər ayranların içərlər,

Bir huşlanıb, sonnan durub biçərlər.

(16)

Haydar baba, dağın, taşın, seresi
Keklik okur, arkasında dişisi,
Kuzuların akı, bozu, karası,

Bir gideydim dağ-dereler uzununu,
Okuyaydım "Çoban, döndür kuzunu"

(17)

Haydar baba, sulu yerin düzündede,
Bulak kaynar çay(ır)-çimenin gözünde,
Bulak otu yüzer suyun yüzünde,

Güzel kuşlar oradan gelip geçerler,
Halvetlenip bulaktan su içerler.

(18)

Harman üstü sümbül biçen oraklar,
Öyle bil ki, zülfü tarar taraklar,
Avcılar bildircini ararlar,

Orakçılar ayranların içerler,
Bir dinlenip, sonra durup biçerler.

(19)

Heydər baba, kəndin günü batanda,
Uşaqların şamın yeyib yatanda,
Ay buluddan çıxıb qaş-göz atanda

Bizdən də bir sən onlara qissə de,
Qissəmizdə çoxlu qəm-u qüssə de.

(20)

Qarı nənə gecə nağıl deyəndə,
Külək qalxıb qap-bacanı döyəndə,
Qurd keçinin şəngülüsün yeyəndə

Mən qayıdıb bir də uşaq olaydım,
Bir gül açıb ondan sora solaydım.

(21)

Əmməcanın bal bəlləsin yeyərdim,
Sondan durub üs donumu geyərdim,
Baxçalarda tiringəni deyərdim,

Ay özümü o əzdiren günlərim,
Ağac minib, at gəzdiren günlərim.

(19)

Haydar baba, kendin günü batanda,
Uşakların şamın⁸ yiyip yatanda,
Ay buluttan çıkıp kaş-göz atanda

Bizden de bir sen onlara kıssa de,
Kıssamızda çoklu gam-u küsse⁹ de.

(20)

Karı nine gece masal diyende,
Külek¹⁰ kalkıp kap(ı)-bacanı dövende,
Kurt keçinin şengülüsün¹¹ yiyende

Ben dönüp bir de uşak olaydım,
Bir gül açıp ondan sonra solaydım.

(21)

Halacığım bal bellesin¹² yiyerdim,
Sonra durup üs donumu giyerdim,
Bahçelerde tiringeni¹³ deyerdim,

Ay özümü o şımartan günlerim,
Ağaç binip, at gezdiren günlerim.

⁸ şam=akşam yemeği

⁹ küsse=keder

¹⁰ Külek =şiddetli rüzgar

¹¹ şengülü=neşeli; iyi

¹² belle= ekmek ve içindeki yemek

¹³ tiringe= ritmik muğam parçası

(22)

Həçi xala çayda paltar yuvardı,
Məmməd Sadıq damlarını suvardı,
Heç bilməzdik dağdı, daşdı, duvardı

Her yan gəldi, şıllaq atıb aşardıq,
Allah, nə xoş, qəmsiz-gəmsiz yaşardıq.

(23)

Şeyxülislam münacatı deyərdi,
Məşdi Rahim ləbbadəni geyərdi,
Məşdacəli bozbaşları yeyərdi,

Biz xoşuduq, xeyrat olsun, toy olsun,
Fərq eyləməz, hər n'olacaq, qoy olsun.

(24)

Məlik Niyaz vərəndilin salardı,
Atın çapıb qıyqacıdan çalardı,
Qırqı təkin gedik başın alardı.

Dolayıya qızlar açıb pəncərə,
Pəncərələrdən nə gözəl mənzərə.

(22)

Hacı teyze ayda paltar¹⁴ yıkardı,
Mehmet Sadık atısını sıvardı,
Hi bilmezdik dağdı, taştı, duvardı

Her yan geldi, hoplayarak aşardık,
Allah, ne hoş, gamsız-gamsız yaşardık.

(23)

şeyhülislam münacatı diyerdi,
Meşdi Rahim lebbadeni¹⁵ giyerdi,
Meşdaceli Bozbařları¹⁶ yiyerdi,

Biz hoş idik, hayrat olsun, toy olsun,
Fark eylemez, her n(e)'olacak, koy olsun.

(24)

Melik Niyaz verendilin salardı,
Atın binip kıykacıdan alardı,
şahin gibi gedik başın alardı.

Her tarafa kızlar aıp pencere,
Pencerelerden ne gzel manzere¹⁷.

¹⁴ paltar =amaşır

¹⁵ lebbadeni=cbbe

¹⁶ Bozbaş= yemek trdr

¹⁷ menzere= manzara

(25)

Heydər baba, kəndin toyun tutanda,
Qız-gəlinlər həna, piltə satanda,
Bəy gəlinə damnan alma atanda,

Mənim də o qızlarında gözüm var,
Aşıqların sazlarında sözüm var.

(26)

Heydər baba, bulaqların yarpızı,
Bostanların gülbəsəri, qarpızı,
Çərçilərin ağ nabatı, saqqızı

İndi də var damağımda, dad verər,
İtikin gedən günlərimdən yad verər.

(27)

Bayram idi gecəquşu oxurdu,
Adaxlı qız bəy corabın toxurdu,
Hər kəs şalın bir bacadan soxurdu,

Ay nə gözəl qaydadı şal sallamaq,
Bəy şalına bayramlığın bağlamaq.

(25)

Haydar baba, kendin toyun tutanda,
Kız-gelinler kına, pil(e)te satanda,
Bey geline dam¹⁸dan elma atanda,

Benim de o kızlarında gözüm var,
Aşıkların sazlarında sözüm var.

(26)

Haydar baba, bulakların yarpuzu,
Bostanların gülbeseri¹⁹, karpuzu,
Çerçilerin ak nabatı²⁰, sakızı

Şimdi de var damağımda, tat verir,
Yitkin giden günlerimden yad verir.

(27)

Bayram idi gece kuşu okurdu,
Adaklı kız bey çorabın örürdü,
Her kes şalın bir bacadan sokurdu,

Ay ne güzel adettir şal sallamak,
Bey şalına bayramlığın bağlamak.

¹⁸ Dam=Çati

¹⁹ Gülbeser=salatalık

²⁰ nabat= çaya katılan bir tür safranlı şeker

(28)

Şal istədim mən də, evdə ağladım,
Bir şal alıb tez belimə bağladım,
Qulamgilə qaçdım, şalı salladım,

Fatma xala mənə corab bağladı,
Xan nənəmi yada salıb ağladı.

(29)

Heydər Baba, Mirzəmməd'in baxçası,
Baxçaların turşa şirin alçası,
Gəlinlərin düzmələri, taxçası

Hey düzülər gözlərimin rəfində,
Xeymə vurur xatirələr səfində.

(30)

Bayram olub, qızıl palçıq əzərlər,
Naxış vurub otaqları bəzərlər,
Taxçalarda düzmələri düzərlər,

Qız-gəlinin fındıqçası, hənəsi,
Həvəslənər anası, qaynanası.

(28)

Şal istedim ben de, evde ağladım,
Bir şal alıp tez belime bağladım,
Gulamgile kaçtım, şalı salladım,

Fatma teyze bana çorap bağladı,
Han ninemi hatırlayıp ağladı.

(29)

Haydar Baba, Mirzemmed'in bahçesi,
Bahçelerin ekşi tatlı alçası,
Gelinlerin düzmeleri, takçası²¹

Hey düzüler gözlerimin rafında,
Çadır kurar hatıralar safında.

(30)

Bayram olup, kızıl balçık ezerler,
Nakış vurup odaları bezerler,
Takçalarda düzmeleri düzerler,

Kız-gelinin fındıkçası, kınası,
Heveslenir anası, kaynanası.

²¹ takça =niş

(31)

Bakıçının sözü, sovu, kağızı,
İnəklərin bulaması, ağızı,
Çərşənbənin girdəkəni, mövizi,

Qızlar deyər: "Atıl-matıl. çərşənbə,
Ayna təkin bəxtim açıl, çərşənbə"

(32)

Yumurtanı göyçək, güllü boyardıq,
Çaqqışdırıb sınıanları soyardıq,
Oynamaqdan bircə mægər doyardıq?

Ali mənə yaşıl aşiq verərdi,
İrza mənə novruzgülü dərərdi.

(33)

Novruz Ali xərməndə vəl sürərdi,
Gahdan yenib küləşlərin kürərdi,
Dağdan da bir çoban iti hürərdi,

Onda gördün ulax ayax saxladı,
Dağa baxıb qulaqların şaxladı.

(31)

Bakıçının sözü, lafı, kağıdı,
İneklerin bulaması, ağızı,
Çarşambanın cevizleri, mövizi²²,

Kızlar deyer: "Atıl-matıl. Çarşamba,
Ayna gibi bahtım açıl, Çarşamba"

(32)

Yumurtayı güzel, güllü boyardık,
Vuruşturup kıranları soyardık,
Oynamaktan birce meğer doyardık?

Ali bana yeşil aşık vererdi,
İrza (Rıza) bana nevruz gülü dererdi.

(33)

Nevruz Ali harmanda vel sürerdi,
Gahtan inip samanların kürerdi,
Dağdan da bir çoban iti ürerdi,

Onda gördün eşek ayak sakladı²³,
Dağa bakıp kulakların şakladı²⁴.

²² mövizi = kuru üzüm

²³ Saklamak=durdurmak

²⁴ kulak şakladı= iyi işetmek için kulakların düz tuttu

(34)

Axşam başı naxırınan gələndə,
Qoduxları çəkib, vurardıq bəndə,
Naxır geçib gedib yetəndə kəndə,

Heyvanları çılpaq minib qovardıq,
Söz çıksaydı, sinə gerib sovardıq.

(35)

Yaz gecəsi çayda sular şarıldar,
Daş qayalar seldə aşıb, xarıldar,
Qaranlıqda qurdun gözü parıldar,

İtler gördün, qurdu seçib ulaşdı,
Qurd da gördün, qalxıb gedikdən aşdı.

(36)

Qış gecəsi tövlələrin otağı,
Kət(kənd)lilərin oturağı, yatağı,
Buxarıda yanar otun yanağı,

Şəbçərəsi, girdəkani, idəsi,
Kəndi basar gülüb-danışmaq səsi.

(34)

Akşamüstü sürülerle gelende,
Sıpararı çekip, vurardık bende,
Sürü geçip gedip yetende kende,

Hayvanlara çıplak binip kovardık,
Söz çıksaydı, sine gerip sovardık.

(35)

Yaz gecesi çayda sular şırıldar²⁵,
Taş kayalar selde aşıp, harıldar,
Karanlıkta kurdun gözü parıldar,

İtler gördün, kurdu seçip ulaştı,
Kurt da gördün, kalkıp gedikten aştı.

(36)

Kış gecesi tevilelerin²⁶ odası,
Ke(n)dlilerin oturağı, yatağı,
Ocakta yanar otun yanağı,

kuruyemişi, cevizleri, idesi,
Kendi basar gülüp-danışmak sesi.

²⁵ Şırıldar =su sesi

²⁶ tevile= ahır, hayvanlara bakmak için ayrılan alan

(37)

Şücâ xaloğlunun Baki sovqəti,
Damda quran samavarı, söhbəti,
Yadımdadı şəstli qəddi, qaməti,

Cünəmməgin toyu döndü, yas oldu,
Nənə qızın bəxt aynası kâs oldu.

(38)

Heydər baba, Nənəqızın gözləri,
Rəxşəndənin şirin-şirin sözləri
Türkü dedim, oxusunlar özləri,

Bilsinlər ki, adam gedər, ad qalar,
Yaxşı-pisdən ağızda bir dad qalar.

(39)

Yaz qabağı gün güneyi döyəndə,
Kənd uşağı qar gülləsin söyəndə,
Kürəkçilər dağda kürək züvəndə,

Mənim ruhum eylə bilin ordadır,
Kehlik kimin batıb qalıb, qardadır.

(37)

Şücâ teyze oğlunun Baki hediyesi,
Çatıda kuran semaveri, sohbeti,
hatırımdadı dik kaddü kameti,

Cünemmegin toyu döndü, yas oldu,
Nine kızın baht aynası kâs oldu.

(38)

Haydar baba, Nine kızın gözleri,
Rakşandanın tatlı-tatlı sözleri
Türkü dedim, okusunlar özleri,

Bilsinler ki, adam gider, ad kalar,
Yahşi-pisten ağızda bir tat kalar.

(39)

Yaz üstü gün güneyi dövende,
Kend uşağı kar topunu sevende,
Kürekçiler dağda kürek züvende,

Benim ruhum eyle bilin ordadır,
Keklik kimin batıp kalıp, kardadır.

(40)

Qarı Nənə uzadanda işini,
Gün bulutda eyirərdi teşini,
Qurd kocalıb, çəkdirəndə dişini,

Sürü qalxıb dolayıdan aşardı,
Baydaların sütü aşıb-daşardı.

(41)

Xəccə Sultan əmmə dişin qısardı,
Molla Bağır əmoğlu tez mısardı,
Təndir yanıb, tüssü evi basardı,

Çaydanımız arsin üstə qaynardı,
Qovurqamız sac içində oynardı.

(42)

Bostan pozub gətirərdik aşağı,
Doldurardıq evdə taxta tabağı,
Təndirlərdə pişirərdik qabağı,

Özün yeyib, toxumların çıtlardıq,
Çox yeməkdən lap az qala çatlardıq.

(40)

Karı Nine uzatanda işini,
Gün bulutta eğirirdi ipini,
Kurt kocayıp, çektirende dişini,

Sürü kalkıp her taraftan aşardı,
Bakraçların sütü aşır-taşardı.

(41)

Hat(i)ce Sultan hala dişin kıyardı,
Molla Bağır am(ca)oğlu tez pıyardı,
Tandır yanıp, duman evi basardı,

Çaydan(lığ)ımız arsin üste kaynardı,
Kovurkamız sac içinde oynardı.

(42)

Bostan bozup getirirdik aşağı,
Doldurardık evde takta tabağı,
Tandırlarda pişirirdik kabağı,

Özün yeyip, tohumların çıtlardık,
Çok yemekten da az kalsın çatlardık.

(43)

Vərziğan'dan armud satan gələndə,
Uşaxların səsi düşərdi kəndə,
Biz də bu yandan eşidib biləndə,

Şıllaq atıb, bir qışqırıq salardıq,
Buğda verib armudlardan alardıq.

(44)

Mirza Tağı'nın gecə getdik çaya,
Mən baxıram seldə boğulmuş aya,
Birdən işıq düşdü otay baxçaya,

"Eyvay dedik, qurddu", qayıtdık, qaşdıq,
Heç bilmədik nə vaxt küllükdən aşdıq.

(45)

Heydər Baba, ağacların ucaldı,
Amma heyif cəvanların qocaldı,
Toxluların arıxlayıb acaldı,

Kölgə döndü, gün batdı, qaş qaraldı,
Qurdun gözü qaranlıqda bərəldi.

(43)

Verziĝan'dan²⁷ armut satan gelende,

Uşakların sesi düşerdi kende,

Biz de bu yandan işitip bilende,

hoplayarak, bir haykırıp salardık,

Buğday verip armutlardan alardık.

(44)

Mirza Taĝı'yla gece gittik çaya,

Ben bakıram selde boğulmuş aya,

Birden ışık düştü öte bahçeye,

"Eyvay dedik, kurttur", döndük, kaçtık,

Hiç bilmedik ne vak(i)t küllükten aştık.

(45)

Haydar Baba, ağaçların yüceldi,

Amma hayıf gençlerin yaşlandı,

Tokluların arıklayıp acıktı,

Gölge döndü, gün battı, kaş karardı,

Kurdun gözü karanlıkta parladı.

²⁷ Verziĝan = Doĝu Azerbaycan Eyaleti'nde bir şehir

(46)

Eşitmişəm yanır Allah çırağı,
Dayir olub məscidizün bulağı,
Râhat olub kəndin evi, uşağı,

Mənsur xan'ın əli qolu var olsun,
Harda qalsa, Allah ona yar olsun.

(47)

Heydər Baba, Molla İbrahim var, ya yox?
Məktəb açar, oxur uşaqlar, ya yox?
Xərmən üstü məktəbi bağlar, ya yox?

Məndən axunda yetirərsən səlâm,
ədəbli bir səlâm-ı mâ lâkəlâm.

(48)

Xəccə Sultan əmmə gedib Təbriz'ə,
Amma nə Təbriz ki, gələmmir bizə,
Balam durun, qoyax gedax emmizə,

Ağa öldü, tufaqımız dağıldı,
Qoyun olan yad gedibən sağıldı.

(46)

İşitmişem yanır Allah ırağı,
Dair olup mescidi(ni)zin bulağı,
Rahat olup kendin evi, uşadı,

Mensur Han'ın eli kolu var olsun,
Nerede kalırsa, Allah ona yar olsun.

(47)

Haydar Baba, Molla İbrahim var (mı), ya yok?
Mektep aar, okur uşaklar, ya yok?
Harman üstü mektebi bağlar, ya yok?

Benden hocaya yetirersen selâm,
Edepli bir selâm-ı mâ lâkelâm.

(48)

Hat(i)ce Sultan teyze gidip Tebriz'e,
Ama ne Tebriz ki, gelenmir bize,
Balam²⁸ kalkın, ıkak gidek e(vi)mize,

Ağa (Baba) öldü, tufađımız²⁹ dağıldı,
Koyun olan yad gediben sağıldı.

²⁸ Balam = yavrum

²⁹ Tufağımız= düzenimiz

(49)

Heydər baba, dünya yalan dünyadı,
Süleymandan, Nuhdan qalan dünyadı,
Oğul doğan, dərde salan dünyadı,

Hər kimsəyə hər nə verib alıbdı,
Əflatundan bir quru ad qalıbdı.

(50)

Heydər baba, yar-u yoldaş döndülər,
Bir-bir məni çöldə qoyub çöndülər,
Çeşmələrim, çıraqlarım söndülər,

Yaman yerdə gün döndü, axşam oldu,
Dünya mənə xərabəyi-Şam oldu.

(51)

əmoğluynan gedən gecə qıpçağ'a,
Ay ki çıxdı, atlar gəldi oynağa,
Dırmaşırdıq, dağdan aşırıdığımız dağa,

Məşməmi xan göy atını oynatdı,
Tüfəngini aşırıdığımız, şaqqıldatdı.

(49)

Haydar baba, dünya yalan dünyadı,
Süleyman'dan, Nuh'tan kalan dünyadı,
Oğul doğan, derde salan dünyadı,

Her kimseye her ne verip alıpdı,
Eflatundan bir kuru ad kalıpdı.

(50)

Haydar baba, yar-u yoldaş döndüler,
Bir-bir beni yolda koyup çöndüler,
Çeşmelerim, çırağlarım söndüler,

Yaman yerde gün döndü, akşam oldu,
Dünya bana harabeyi Şam oldu.

(51)

Amcaoğluyla gece gittik kıpçağ'a,
Ay ki çıktı, atlar geldi oynağa,
Tırmanırdık, dağdan aşırıdık dağa,

Meşmemi Han göy atını oynattı,
Tüfeğini aşırıldı, şakırdattı.

(52)

Heydər Baba, qara gölün dərəsi,
Xoşgənâb'ın yolu, bəndi, bərəsi,
Orda düşər çil kəhliğin fərəsi,

Ordan keçər yurdumuzun özünə,
Biz də keçək yurdumuzun sözüne.

(53)

Xoşgənâb'ı yaman günə kim salıb?
Seyyidlərdən kim qırılıb, kim qalıb?
Amir Gafar dam daşını kim alıb?

Bulaq genə gəlib gölü doldurur?
Ya quruyub, baxçaları soldurur?

(54)

Amir Gafar seyyidlərin tacıydı,
Şahlar şikar etməsi qıyqacıydı,
Mərdə şirin, nâmərdə çox acıydı,

Məzlumların həqqi üstə əsərdi,
Zalimləri kılıç təkin kəsərdi.

(52)

Haydar Baba, kara gölün deresi,
Hoşgenâb'ın yolu, bendi, beresi,
Orda düşer çil kekliğin feresi³⁰,

Ordan geçer yurdumuzun özüne,
Biz de geçek yurdumuzun sözüne.

(53)

Hoşgenâb'ı yaman güne kim salıp?
Seyitlerden kim kırılıp, kim kalıp?
A(ğa) mir Gaffar dam taşını kim alıp?

Bulak gene gelip gölü doldurur (mu)?
Ya kuruyup, bahçeleri soldurur (mu)?

(54)

A(ğa) mir Gaffar seyitlerin tacıydı,
Şahlar avlamağı kıykacıydı,
Merte tatlı, namerte çok acıydı,

Mazlumların hakkı üste eserdi,
Zalimleri kılıç gibi keserdi.

³⁰ fere = diş

(55)

Mir Mustafa dayı, uca boy baba,
Heykəlli, saqqallı, Tolustoy baba,
Eylərdi yas məclisini, toy baba,

Xoşgənâb'ın âb-ı rûsu, ərđəmi,
Məscidlərin, məclislərin görkəmi.

(56)

Məcdüssâdât gülərđi bağlar kimi,
Güruldardı, buludlu dağlar kimi,
Söz ağzında ərirdi yağlar kimi,

Alnı açıq, yaxşı, dərın qanardı,
Yaşıl gözlər çırağ təkın yanardı.

(57)

Mənim atam süfrəli bir kişiydi,
El əlindən tutmaq onun işiydi,
Gözəllərin âxirə qalmışiydi,

Ondan sora dönərgələr döndülər,
Məhəbbətin çırağları söndülər.

(55)

Mir Mustafa dayı, uzun boy baba,
Heykelli, sakallı, Tolstoy baba,
Eylendi yas meclisini, toy baba,

Hoşgenâb'ın itibarı, erdemi,
Mescitlerin, meclislerin görkemi.

(56)

Mecdülsadat gülerdi bağlar gibi,
Güruldardı, bulutlu dağlar gibi,
Söz ağzında erirdi yağlar gibi,

Alını açık, yahşi, derin anlardı,
Yeşil gözler çırağ gibi yanardı.

(57)

Benim atam sofralı bir kişiydi,
El elinden tutmak onun işiydi,
Güzellerin ahire kalmıştıydı,

Ondan sonra dönergeler döndüler,
Muhabbetin çırağları söndüler.

(58)

Mir Sâlih'in dəli sovluq etməsi,
Mir Aziz'in şirin şaxsey getməsi,
Mir Məmməd'in qurulması, bitməsi,

İndi desək, ahvâlâtdı, nağıldı,
Geçdi getdi, itdi batdı, dağıldı.

(59)

Mir Abdül'ün aynada qaş yaxması,
Cövçülərindən, qaşının axması,
Boylanması, dam-duvardan baxması,

Şah Abbas'ın dürbini, yâdəş bexeyr,
Xoşgenâb'ın xoş günü, yâdəş bexeyr.

(60)

Sitarə əmmə nəzicləri yapardı,
Mir Qadir də hər dəm birin qapardı,
Qapıb, yeyib, dayça təkin çapardı,

Gülməliydi onun nəzik qappası,
əmməmin də, ərsininin şappası.

(58)

Mir Sâlih'in delilikler etmesi,
Mir Aziz'in tatlı şahsey³¹ gitmesi,
Mir Mehmet'in kurulması, bitmesi (coşkusu),

Şimdi desek, ahvâlâtı, nağıldı³²,
Geçti gitti, yitti battı, dağıldı.

(59)

Mir Abdül'ün aynada kaş yakması,
Cövçülerinden, kaşının akması,
Boylanması, dam-duvardan bakması,

Şah Abbas'ın dürbünü, hatıralar yâd olsun,
Hoşgenâb'ın hoş günü, hatıralar yâd olsun.

(60)

Sitare hala nezikleri³³ yapardı,
Mir Kadir de her dem birin kapardı,
Kapıb, yeyip, dayça gibi çapardı,

Gülmeli idi onun nezik kapması,
Halamın da, ersininin şaplatması.

³¹ şahsey= şah hüseyin; Muharremlikte mersiyelerde söylenir

³² nağıl = hikaye

³³ Nezik= bir tür köy ekmeği

(61)

Heydər Baba, Amir Heydər neynəyir?

Yəqin gene samavarı qeynəyir,

Day qocalıb, alt engiynən çeynəyir,

Qulaq batıb, gözü girib qaşına,

Yazıq əmmə, hava gəlib başına.

(62)

Xanım əmmə Mir Abdül'ün sözünü,

Eşidəndə əyər ağızı, gözünü,

Məlkâmıd'a verər onun özünü,

Da'vaların şuxluğınan qata(r)llar,

əti yeyib, başı atıb yatallar.

(63)

Fizzə xanım Xoşgənâb'ın gülüydü,

Amir Yəhya əm(i)qızının quluydu,

Ruxsarə artist idi, sevgiliydi,

Seyid Hüseyn Mir Salih'i yansılar,

Amir Cəfər geyrətlidir, qan salar.

(61)

Haydar Baba, A(ğa) mir Haydar neyleyir?

Kesin gene semaveri kaynayır,

Daha kocayıp, alt çenesiyle çiğneyir,

Kulak batıp, gözü girip kaşına,

Yazık hala, hava gelip başına³⁴.

(62)

Hanım hala Mir Abdül'ün sözünü,

İşidende eyer ağzı, gözünü,

Melkâmıd'a verer onun özünü,

Kavgaların şakalarla kata(r)lar,

Eti yeyip, başı koyup yata(r)lar.

(63)

Fizze hanım Hoşgenâb'ın gülüydü,

A(ğa) mir Yahya em(i)kızının kuluydu,

Ruhsare artist idi, sevgiliydi,

Seyit Hüseyin Mir Salih'i yansılar,

A(ğa) mir Cafer gayretlidir, kan salar.

³⁴ hava başa gelmek= unutkanlık

(64)

Səhər tezdən naxırçılar gələrdi,
Qoyun quzu dam bacadan mələrdi,
əmmə Can'ım körpələrin bələrdi,

Təndirlərin qovzanardı tüstüsü,
Çörəklərin gözəl iyi, istisi.

(65)

Göyərçinlər dəstə qalxıb uçarlar,
Gün saçıanda qızıl pərdə açarlar,
Qızıl pərdə açıb, yığıb qaçarlar,

Gün ucalıb, artar dağın cəlâli,
Təbiətin cəvanlanar cəmâli.

(66)

Heydər Baba, qarlı dağlar aşanda,
Gecə kərvan yolun aşıb çaşanda,
Mən hardasam, Tehran'da, ya Kâşan'da,

Uzaqlardan gözüm seçər onları,
Xəyâl gəlib, aşıb keçər onları.

(64)

Seher tezden sürücüler gelerdi,
Koyun kuzu dam bacadan melerdi,
Halacığım körpelerin belerdi,

Tandırların yükselerdi tüstüsü³⁵,
Çöreklerin güzel iyi, istisi³⁶.

(65)

Güvercinler deste kalkıp uçarlar,
Gün saçanda kızıl perde açarlar,
Kızıl perde açıp, yığıp kaçarlar,

Gün yücelip, artar dağın celâli,
Tabiatın gençleşir cemâli.

(66)

Haydar Baba, karlı dağlar aşanda,
Gece kervan yolun aşıp şaşanda,
Ben neredeysem, Tahran'da, ya Kâşan'da,

Uzaklardan gözüm seçer onları,
Hayâl gelip, aşıp geçer onları.

³⁵ tüssü veya tüssü= duman

³⁶ isti= ısı

(67)

Bir çıxeydim dam qəyə'nin daşına,
Bir baxaydım keçmişinə, yaşına,
Bir göreydim nələr gəlib başına,

Mən də onun qarlarıylan ağlardım,
Qış donduran ürəkləri dağlardım.

(68)

Heydər Baba, gül qunçəsi xəndandı
Amma heyif, ürək qəzası qandı,
Zindəgânlıq bir qaranlıq zindandı,

Bu zindanın dərbəçəsin açan yox,
Bu darlıqdan bir qurtulub qaçan yox.

(69)

Heydər baba, göylər bütün dumandı,
Günlərimiz bir-birindən yamandı,
Bir-birizdən ayrılmayın, amandı,

Yaxşılığı əlimizdən alıblar,
Yaxşı bizi yaman günə salıblar!

(67)

Bir ıkaydım dam kaya'nın taşına,
Bir bakaydım geçmişine, yaşına,
Bir göreydim neler gelmiş başına,

Ben de onun karlarıyla ağılardım,
Kış donduran yürekleri dağılardım.

(68)

Haydar Baba, gül goncası hendandı³⁷,
Ama hayıf, yürek gıdası kandı,
Yaşamak bir karanlık zindandı,

Bu zindanın penceresin açan yok,
Bu darlıktan bir kurtulup kaçan yok.

(69)

Haydar baba, gökler bütün dumandı,
Günlerimiz bir-birinden yamandı,
Bir-biri(ni)zden ayrılmayın, amandı,

Yahşılığı elimizden alıplar,
Yahşi bizi yaman güne salıplar!

³⁷ hendan= Farsçada gülümseyen anlamındadır

(70)

Bir soruşun bu qarqınmış fələkdən,

Nə istəyir bu qurduğu kələkdən?

Deynə, keçirt ulduzları ələkdən,

Qoy tökülsün, bu yer üzü dağılsın,

Bu şeytanlıq qorxusu bir yığılsın.

(71)

Bir uçaydım bu çırpınan yelinən,

Bağlaşaydım dağdan aşan selinən,

Ağlaşaydım uzaq düşən elinən,

Bir görədim ayrılığı kim saldı?

Ölkəmizdə kim qırıldı, kim qaldı?

(72)

Mən sənintək dağa saldım nəfəsi,

Sən də qeytər, göylərə sal bu səsi,

Bayquşun da dar olmasın qəfəsi,

Burda bir şer darda qalıb bağırır,

Mürüvvətsiz insanları çağırır.

(70)

Bir sorun ki bu lanetli felekten,
Ne isteyir bu kurduğu kelekten³⁸?
De ki, geçirt yıldızları elekten,

Koy dökülsün, bu yeryüzü dağılsın,
Bu şeytanlık korkusu bir yığılsın.

(71)

Bir uçaydım bu çırpınan yel ile,
Bağlaşaydım dağdan aşan sel ile,
Ağlaşaydım uzak düşen el ile,

Bir göreydim ayrılığı kim saldı?
Ülkemizde kim kırıldı, kim kaldı?

(72)

Ben sen gibi dağa saldım nefesi,
Sen de döndür, göklere sal bu sesi,
Baykuşun da dar olmasın kafesi,

Burda aslan darda kalıp bağırır,
Mürüvvetsiz insanları çağırır.

³⁸ kelek= tuzak, hile

(73)

Heydər baba, qeyrət qanın qaynarkən,
Qaraquşlar səndən qopub qalxarkən,
O sıldırım daşlar ilə oynarkən,

Qovzan mənim himmətimi orda gör,
Ordan əyil, qamətimi darda gör.

(74)

Heydər Baba, gecə durna keçəndə,
Köroğlunun gözü qara seçəndə,
Qıratını minib, kəsib biçəndə,

Mən də burdan tez mətləbə çatmaram,
Eyvəz gəlib çatmayıncan yatmaram.

(75)

Heydər Baba, mərd oğullar doğginan,
Nâmərdlərin burunların oğginan,
Gediklərdə qurdları tut boğginan,

Qoy quzular ayın şayın otlasın,
Qoyunların quyruqların qatlasın.

(73)

Haydar baba, gayret kanın kaynarken,
Karakuşlar senden kopup kalkarken,
O sıldırım taşlar ile oynarken,

Uyan benim himmetimi orda gör,
Ordan eğil, kametimi darda gör.

(74)

Haydar Baba, gece turna geçende,
Köroğlu'nun gözü kara seçende,
Kır atını binip, kesip biçende,

Ben de burdan tez gayeye çatmaram,
Eyvez gelip çatmayınca yatmaram.

(75)

Haydar Baba, mert oğullar doğginan³⁹,
Namertlerin burunların oğginan,
Gediklerde kurtları tut boğginan,

Koy kuzular ayın şayın⁴⁰ otlasın,
Koyunların kuyrukların katlasın.

³⁹ doğginan= doğmak için emir verilir; doğ lütfen anlamında

⁴⁰ ayın şayın=huzurla

(76)

Heydər baba, sənin göylün şad olsun
Dünya varkən ağzın dolu dad olsun,
Səndən keçən tanış olsun, yad olsun,

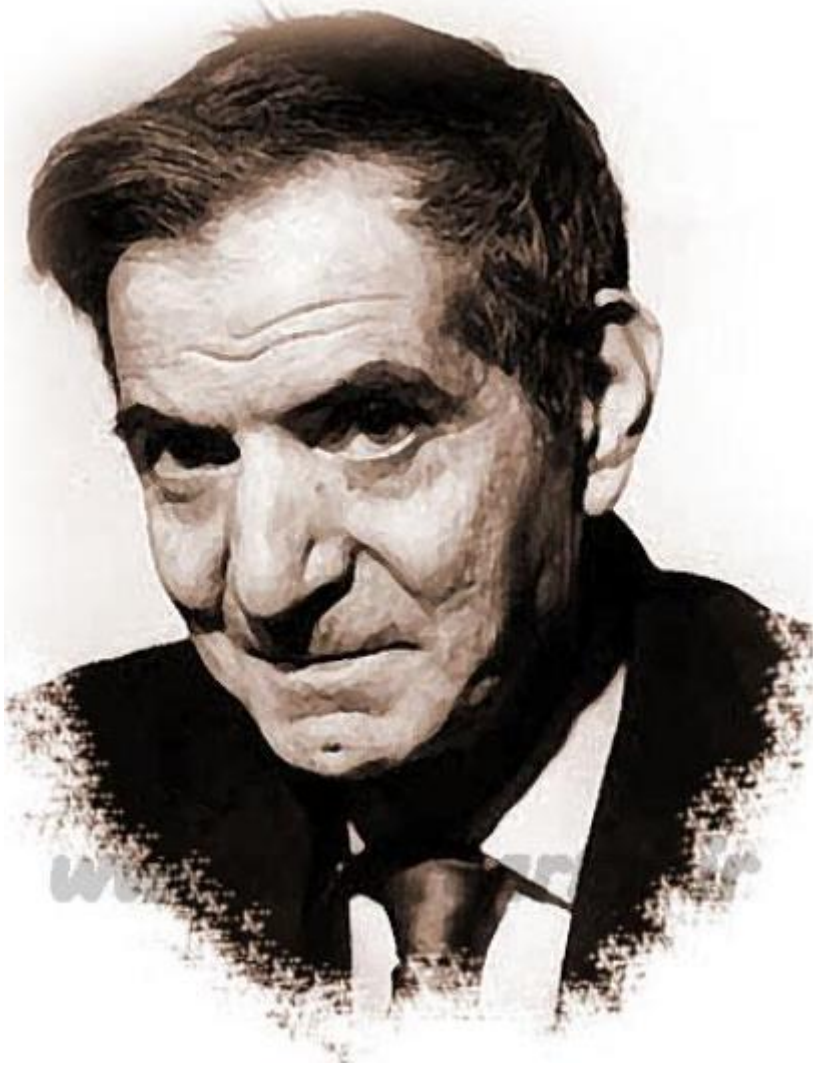
Deynə mənim şair oğlum Şəhriyar,
Bir ömürdür qəm üstünə qəm qalar.

(76)

Haydar baba, senin gönlün şad olsun
Dünya varken ağzın dolu tat olsun,
Senden geçen tanış olsun, yad olsun,

De ki benim şair oğlum Şehriyar,
Bir ömürdür gam üstüne gam galar⁴¹.

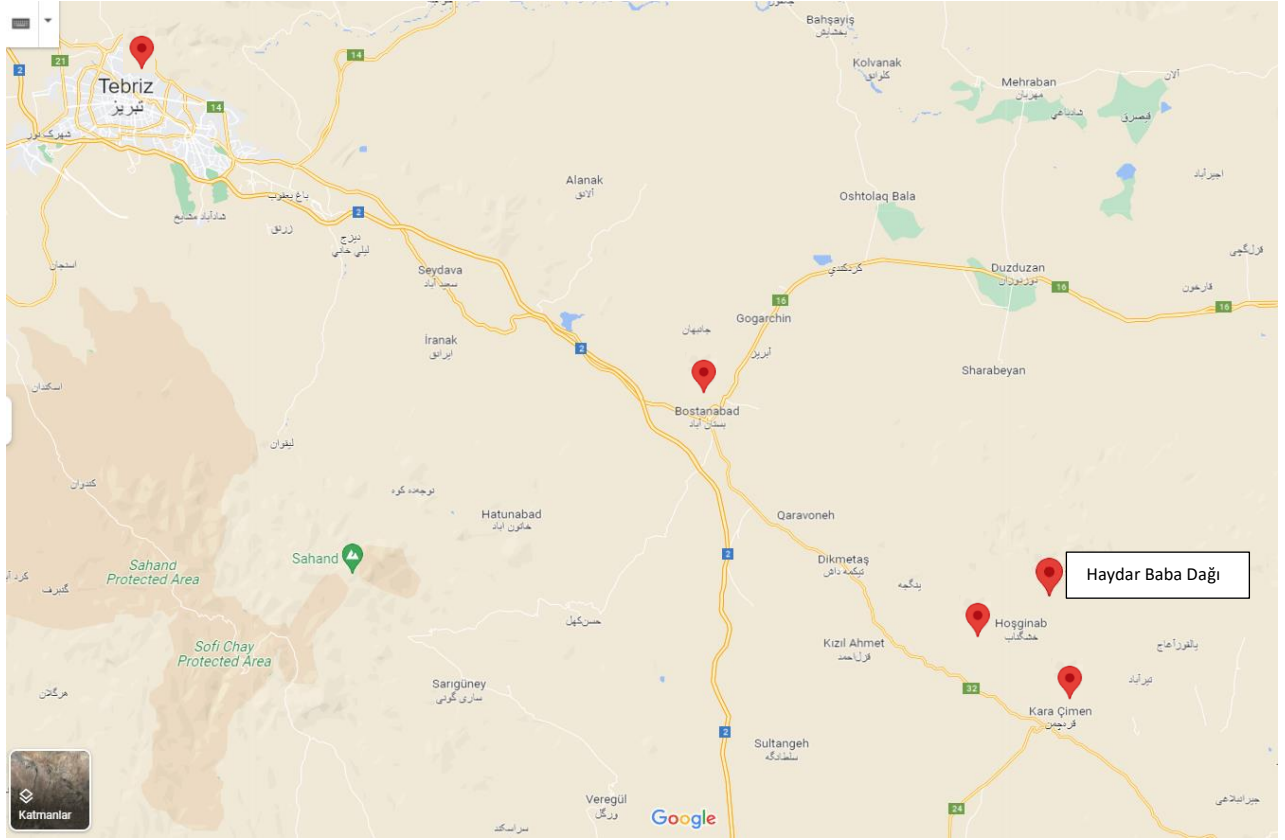
⁴¹ galamak=toplamak

Seyit Muhammed Hüseyin Behçet Tebrizi (Şehriyar)

Megberetül şuara (Şairler mezarlığı) Tebriz şehrinde meşhur tarihi mimarlık abidesi, Azerbaycan mimarlığının en değerli numunelerinden birisidir ve 400den daha fazla Azerbaycan şairler ve ariflerinin mezarlıkları vardır.

Şehriyarın “Haydar Babaya Selam” şiirinde bahsettiği Haydar Baba Dağı, Hoşgenab ve karaçimen bölgelerin Google mapten açıklaması.

ISBN: 978-3-12732-320-7

9

783127

323207